

MUDR. ANNA HONZÁKOVÁ

První česká lékařka.

Narodila se 16. listopadu 1875 v Kopidlně v okrese Jičín. Při svém úsilí o dosažení vysokoškolského diplomu musela překonat mnohé překážky. Nejdříve byla přijata na německou fakultu. Tam však směla chodit jen na přednášky. Nebyla tedy studentkou, nýbrž jen hospitantkou. Když začala studovat, vyjádřili svou nelibost jak *Spolek českých mediků*, tak většina profesorů (s výjimkou profesorů Maydla, Janovského a Reinsberga). Teprve když přednášky poslouchala třetím rokem, mohla přestoupit na lékařskou fakultu českou, kde směla i skládat zkoušky, a stala se tedy řádnou studentkou. Stalo se tak po vydání výnosu (15. 9. 1900), podle kterého se k řádnému studiu lékařství připoustěly i ženy, přičemž odposlouchané přednášky a cvičení se dosavadním hospitantkám povolovalo započítat do řádného studia.

Zkoušky skládala na výbornou, a tak se v roce 1902 mohla stát první ženou, která promovala na lékařské fakultě české univerzity v Praze. Přes výborné studijní výsledky a závěrečný úspěch jí však studium trvalo celkem sedm let.

Jako začínající lékařka nastoupila na chirurgickou kliniku u profesora Maydla. Když ale zemřel, musela s kariérou na klinice skončit. V roce 1905 si otevřela soukromou ordinaci, kde po třicet pět let pracovala jako ženská lékařka. Mezi její pacientky patřila i Eliška Krásnohorská, Josefa Náprstková či Hana Kvapilová. Anna Honzáková byla i školní lékařkou pražského dívčího gymnázia *Minerva*.

Své hlavní teoretické dílo *Jak chrániti dítě nákazy tuberkulosní* vydala krátce posvě promoci (1903). Založila *Fond na podporu chudým a nemocným ženám*, pracovala ve *Výboru pro volební právo žen*, v *Ženské národní radě*, založila *Sdružení českých lékařek*.

Anna Honzáková zemřela 13. října 1940.

V TOMTO DOMĚ OTEVŘELA
DNE 1. ÚNORA 1905 ORDINAČNÍ SÍŇ LÉKAŘSKOU
A TŘICETPĚT LET TU PRACOVALA

MUDR ANNA HONZÁKOVÁ

PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÁ ŽENA
PROHLÁŠENÁ NA UNIVERSITĚ KARLOVĚ
DOKTORKOU LÉKAŘSTVÍ DNE 18. BŘEZNA 1902
LÉKAŘKA, KTERÁ ZASVĚTILA ŽIVOT
ODDANÉ SLUŽBĚ ZDRAVÍ NÁRODA.

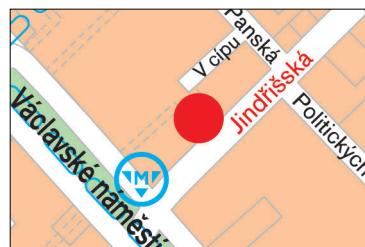
JOSEF HORA

Český básník, prozaik, překladatel, literární kritik, publicista.

Narodil se 8. července 1891 v Dobříni u Roudnice nad Labem. Po absolvování gymnázia (1910) vystudoval práva (1916) a poté se věnoval žurnalistice (zprvu jako sociální demokrat v *Právu lidu*, později jako komunist v *Rudém právu*, po r. 1929, kdy byl spolu s dalšími šesti spisovateli z KSČ vyloučen, v *Českém slově*). Cestoval do řady zemí, přičemž pro jeho básnickou tvorbu byly významné zejména cesty do Itálie (1924) a Sovětského svazu (1925).

Uznávaným básníkem byl již od 20. let. První verše, jež byly ještě pod vlivem symbolismu a které publikoval časopisecky ještě před 1. světovou válkou, shrnuje jeho první sbírka *Básně* (1915). V témže roce (1920) jako sbírku vitalistické poezie *Strom v květu* vydal J. Hora i první sbírku své proletářské poezie *Pracující den*, pro niž jsou stejně jako pro další dvě sbírky podobného zaměření (*Srdce a vřava světa*, 1922 a *Bouřlivé jaro*, 1923) příznačné zejména pocit jedince, jeho vztah k revolučnímu dění a jeho touha po spravedlnosti. V dalších Horových verších pak citovost a niternost jeho poezie stále sílí. Ve sbírce *Itálie* (1925) se navíc vyrovnal s vlivy poetismu. Verše v ní jsou smyslovější, melodičtější, jejich větná stavba je jednodušší. Ve sbírce *Struny ve větru* (1927), jedné z Horových nejvýznamnějších, mj. i ovlivněné básníkovou návštěvou SSSR, dosáhl úspornosti a přesnosti básnického výrazu, stejně jako melodičnosti a harmoničnosti veršů přímo umělecké dokonalosti. Navíc se touto sbírkou v jeho poezii natrvalo prosazuje motiv plynoucího času, zatím prožívaného víceméně radostně, při plné životní energii a síle.

Po dalších básnických dílech 20. let (*Mít křídla*, 1927, *Deset let*, 1929) dochází sbírkou *Tvůj hlas* (1930) a sbírkami z počátku 30. let (*Tonoucí stíny*, 1933; *Dvě minuty ticha*, 1934) v Horově básnické tvorbě ke změně. Sílí její reflexivnost. Čas středem úvah zůstává, je však již prožíván jako vše proměňující, směřující k zániku a opětovnému vzniku věcí. Příznačná zůstává melodičnost a bohatá obraznost. V těchto verších je přítomen Horův vnitřní svět s návraty do minulosti, s pocity osamění, smutku, tesklivé nálady, bezmoci.

Z této zahleděnosti do vlastního nitra se vymaňuje sbírkou *Máchové variace* (1936), vydanou ke 100. výročí úmrtí K. H. Máchy, a posléze, v době ohrožení země a národa, sbírkou *Domov* (1938) a básnickou skladbou *Jan houslista* (1939), vyjadřujícími úzkost, víru a naději. Ve verších z doby okupace (*Zahrada Popelčína*, 1940; *Proud*, 1946; *Zápisky z nemoci*, 1945; *Život a dílo básníka Aneliho*, 1945) se mimo tyto i jiné motivy odráží i jeho těžká nemoc, které měsíc po skončení 2. světové války podlehl.

Významná je i jeho činnost překladatelská. Přeložil např. Puškinova *Evžena Oněgina*, Lermontovova *Démona*, překládal i S. Jesenina, B. Pasternaka, jakož i německé, slovinské a chorvatské básníky.

Méně známá je jeho próza (*Hliněný Babylon*, *Socialistická naděje*, *Probuzení*, *Hladový rok*, *Smrt manželů Pivodových*, *Dech na skle*). Významnou součástí Horova díla je i jeho činnost literárně kritická.

Josef Hora zemřel v Praze 21. června 1945.

MILADA HORÁKOVÁ

Česká politička, právnička, představitelka českého ženského a národně socialistického hnutí. Jedna z prvních obětí komunistických procesů, inscenovaných po únorovém převratu v roce 1948.

Rodným jménem Milada Králová, narodila se 25. prosince 1901 v Praze v úřednické rodině. Na *Univerzitě Karlově* vystudovala práva a byla zaměstnána v *Ústředním sociálním úřadu hlavního města Prahy*. V roce 1929 se stala členkou a brzy i funkcionářkou *Československé strany národně socialistické*. Působila i v ženském hnutí, kde se stala blízkou spolupracovnicí senátorky Františky Plamínkové (1875-1942), a angažovala se i v různých sociálních spolcích.

V roce 1939 se zapojila do protinacistického odboje. Spolupracovala s *Politickým ústředím* a posléze se stala členkou *Petičního výboru Věrní zůstaneme*. V roce 1940 byla zatčena gestapem a odsouzena k osmi letům vězení. Vězněna byla na Pankráci, v terezínské Malé pevnosti a po odsouzení v roce 1944 v ženské věznici poblíž Mnichova.

Po skončení války se stala přední funkcionářkou národně demokratické strany, poslankyní *Národního shromáždění*, předsedkyní *Rady československých žen* a místopředsedkyní *Svazu osvobozených politických vězňů*.

Po komunistickém únorovém převratu v roce 1948 byla všech funkcí zbavena a musela změnit i zaměstnání. V září 1949 byla zatčena a po tvrdých výsleších postavena před soud. V inscenovaném procesu byla odsouzena k trestu smrti.

Přes protesty světové demokratické veřejnosti a významných osobností (např. Alberta Einsteina) byla 27. června 1950 v Praze spolu s třemi dalšími nevinně odsouzenými popravena (mj. se známým novinářem a publicistou, bývalým komunistou Závišem Kalandrou, 1902-1950). V témže procesu byla ke dvaceti letům odnětí svobody odsouzena i známá národně socialistická politička a pracovnice ženského emancipačního hnutí Fráňa Zeminová (1882-1962), s níž Milada Horáková rovněž po léta spolupracovala.

Rozsudek nad odsouzenými byl v roce 1968 jako nezákonný zrušen. Soudně rehabilitováni však všichni odsouzení, a tedy i Milada Horáková, byli až v roce 1990.

MILADA HORÁKOVÁ
SE ZASLOUŽILA
O HLAVNÍ MĚSTO PRAHU

1997

JAROSLAV HOREJC

Český sochař a průmyslový výtvarník.

Narodil se 15. června 1886 v Praze. Na odborné škole pokračovací a škole pro klenotníky se vyučil rytcem kovů a cizelérem. V letech 1906-1910 studoval na *Uměleckoprůmyslové škole* v Praze. Byl žákem Josefa Drahoňovského (1877-1938) a Stanislava Suchardy (1866-1916). Během tohoto svého studia pracoval občas jako štukatér na stavbách pražských činžáků. Od roku 1909 byl členem družstva *Artěl* a od roku 1911 *Spolku výtvarných umělců Mánes*. Byl i členem *Svazu českého díla*.

V letech 1918-1948 byl profesorem pražské *Uměleckoprůmyslové školy* (v roce 1946 povýšené na *Vysokou školu uměleckoprůmyslovou*), kde byl během let vedoucím oddělení pro ornamentální a figurativní modelování, jakož i vedoucím oddělení uměleckého zpracování kovů.

Jeho sochařská práce byla oceněna již v roce 1919 v *Deutsche Kunst und Dekoration*. Patřil k představitelům českého neoklasicismu. Jeho rané plastiky čerpaly námětově z antické mytologie (*Amfitrité*) a ze *Starého zákona*. Některé jeho sochařské práce bývají označovány i za projev tzv. secesního symbolismu.

Jeho sochařské práce jsou většinou dekorativní povahy, příznačné jsou protáhlé a svalnaté figury s útlými boky a malou hlavou. Pozoruhodný je zejména *Pomník padlým* ve Dvoře Králové (1922) nebo sochy na záložně v pražském Karlíně, na budově československého velvyslanectví ve Varšavě, na budově ředitelství spojů v Pardubicích, na komplexu ministerských budov pod pražskými Emauzy. Jeho práce jsou i v *Národní galerii*. V chrámu sv. Víta na oltáři pod kruchtou najdeme jeho dřevěnou skupinu *Kalvárie*. Pozoruhodná je i Horejcova sochařská výzdoba hrobu Aloise Jiráska v Hronově nebo jeho některé náhroby na pražském Vinohradském hřbitově.

Po celý svůj tvůrčí život se kromě sochařství výrazně věnoval i užitému umění. Pracoval se sklem, keramikou i kovem, vytvářel keramické plastiky a nádoby, šperky, medaile, mince (např. stříbrné dvacetikoruny z roku 1932 a 1937), ozdobné kovové mříže (je např. autorem mříže pro budovu bývalé *Tabákové reže* z roku 1929, autorem mříže z roku 1955 pro Zlatou bránu chrámu sv. Víta), kovové bytové doplňky a jiné umělecké předměty (je např. autorem svícnu pro Národní památník na Žižkově a v roce 1937 byl za výzdobu pohřební kaple J. A. Komenského vyznamenán řádem *Orange-Nassau*).

Jako umělec-sklář spolupracoval i s ryteckým ateliérem Š. Ratha firmy J. a L. Lobmeyr v Kamenickém Šenově, pro nějž v letech 1920-1924 navrhl pět skleněných řezaných váz (*Bakchus, Praha, Země Kanaan, Tanec, Tři grácie*). Jejich repliky jsou umístěny ve světových muzeích v New Yorku, Stockholmu a Paříži a jejich reprodukce dokumentuje nové období českého sklářského umění. Další vázu tohoto typu *Země a moře* vytvořil v roce 1957. Syntézou jeho sochařského a sklářského umění je šestnáctidílný reliéf *Lidé a země* z roku 1937, umístěný v pražském *Uměleckoprůmyslovém muzeu*.

V roce 1971 byla profesorovi Jaroslavu Horejčovi v *Uměleckoprůmyslovém muzeu* uspořádána jubilejní souhrnná výstava. Jaroslav Horejč zemřel v Praze 3. ledna 1983 v pozhnaném věku devadesáti šesti let.

JAN HUS

Český kazatel, středověký univerzitní učitel, autor řady děl, bojovník za nápravu církve, zapůsobil svou statečností. Důsledkem jeho mučednické smrti byl vznik husitského hnutí.

Narodil se asi v roce 1371 (nebo dříve) podle všeho v Husinci u Prachatic. Do Prahy na univerzitu přišel zřejmě někdy r. 1390. R. 1393 dosáhl titulu bakaláře a 1396 titulu mistra svobodných umění. R. 1398 začal vyučovat na fakultě svobodných umění (též zvaná artistickou) a současně studoval teologii (bakalářem se stal podle všeho 1396). Někdy r. 1401 byl vysvěcen na kněze a zvolen děkanem artistické fakulty. Čeští univerzitní mistři v té době se zájmem četli spisy tehdy již zesnulého oxfordského teologa a filozofa Johna Viklefa, kriticky zaměřené proti tehdejší církvi jako instituci. Hus mnohé z jeho díla převzal a se svými takto inspirovanými myšlenkami seznamoval veřejnost, neboť byl od r. 1402 kazatelem v Betlémské kapli a stával se tak stále známějším.

R. 1408 došlo ke konfliktu s arcibiskupem Zbyňkem Zajícem z Hazmburku, jenž stejně jako němečtí univerzitní mistři nepodporoval návrh pařížské univerzity svolat kvůli dvojpapežství církevní koncil. Vzhledem k tomu, že čeští mistři, kteří spolu s českým králem Václavem IV. návrh podporovali, byli proti německým mistrům svými hlasy v menšině, vydal král r. 1409 tzv. *Kutnohorský dekret*, jímž se měnil poměr hlasů ve prospěch mistrů českých. Němečtí mistři tehdy na protest pražskou univerzitu opustili, čímž došlo k dlouhodobému poklesu její úrovně.

Král Václav IV. však prosadil svou a Hus byl zvolen rektorem. Nato se arcibiskup zasadil o vydání buly proti Viklefovu učení, a když Hus proti pálení Viklefových knih protestoval, byl dán do klatby. Odmítl se dostavit do Říma a o tehdy vydané odpustkové bule římského papeže se opět vyjádřil kriticky. Když byl nad Prahou vyhlášen interdikt, Hus Prahu opustil. Odešel na venkov, kde až do podzimu 1414 pobýval u svých příznivců, nejdříve na Kozím hrádku, pak na hradě Krakovci. Kázal mezi poddanými a psal. Řadu svých děl napsal již v dřívějších letech v Praze na univerzitě. Šlo o díla psaná latinsky. V době jeho pobytu na venkově však vznikla jeho díla nejzávažnější, z nichž byla velká část tentokrát napsána česky (*Výklad Viery, Desatera a Páteře*, 1412; *O poznání cesty pravé ke spasení aneb Dcerka*, 1412; *Knížky o svatokupectví*, 1413; *Postila aneb Vyloženie svatých čtení nedělních*, 1413, aj.).

Zároveň vznikaly i důležité spisy latinské, jako např. *Quaestio de indulgentiis* (Rozprava o odpustcích, 1412) nebo *Contra bullam papae* (Proti papežské bule, 1412), traktát *De sex erroribus* s rozšířeným českým překladem *O šesti bludích* (1413) a jeho dílo nejznámější a teologicky nejzávažnější *De ecclesia* (O církvi, 1413). Známé jsou i Husovy z Kostnice psané listy. Mezi díla, za jejichž autora je Jan Hus běžně pokládán, ale jejichž autorství není jisté, patří především traktát *De orthographia Bohemica* (O českém pravopisu).

V říjnu 1414 se vydal do Kostnice, aby své učení obhájil. Byl však brzy po příchodu uvězněn, a když před koncilem odmítl některé články svého učení odvolat, byl odsouzen k smrti a upálen. Průběh kostnického procesu a Husovy popravy zaznamenal jeho žák a jeden z jeho průvodců Petr z Mladoňovic.

Jan Hus přišel v Kostnici o život 6. července 1415.

JAN HUS

Český kazatel, středověký univerzitní učitel, autor řady děl, bojovník za nápravu církve, zapůsobil svou statečností. Důsledkem jeho mučednické smrti byl vznik husitského hnutí.

Narodil se asi v roce 1371 (nebo dříve) podle všeho v Husinci u Prachatic. Do Prahy na univerzitu přišel zřejmě někdy r. 1390. R. 1393 dosáhl titulu bakaláře a 1396 titulu mistra svobodných umění. R. 1398 začal vyučovat na fakultě svobodných umění (též zvaná artistickou) a současně studoval teologii (bakalářem se stal podle všeho 1396). Někdy r. 1401 byl vysvěcen na kněze a zvolen děkanem artistické fakulty. Čeští univerzitní mistři v té době se zájmem četli spisy tehdy již zesnulého oxfordského teologa a filozofa Johna Viklefa, kriticky zaměřené proti tehdejší církvi jako instituci. Hus mnohé z jeho díla převzal a se svými takto inspirovanými myšlenkami seznamoval veřejnost, neboť byl od r. 1402 kazatelem v Betlémské kapli a stával se tak stále známějším.

R. 1408 došlo ke konfliktu s arcibiskupem Zbyňkem Zajícem z Hazmburku, jenž stejně jako němečtí univerzitní mistři nepodporoval návrh pařížské univerzity svolat kvůli dvojpapežství církevní koncil. Vzhledem k tomu, že čeští mistři, kteří spolu s českým králem Václavem IV. návrh podporovali, byli proti německým mistrům svými hlasy v menšině, vydal král r. 1409 tzv. *Kutnohorský dekret*, jímž se měnil poměr hlasů ve prospěch mistrů českých. Němečtí mistři tehdy na protest pražskou univerzitu opustili, čímž došlo k dlouhodobému poklesu její úrovně.

Král Václav IV. však prosadil svou a Hus byl zvolen rektorem. Nato se arcibiskup zasadil o vydání buly proti Viklefovu učení, a když Hus proti pálení Viklefových knih protestoval, byl dán do klatby. Odmítl se dostavit do Říma a o tehdy vydané odpustkové bule římského papeže se opět vyjádřil kriticky. Když

byl nad Prahou vyhlášen interdikt, Hus Prahu opustil. Odešel na venkov, kde až do podzimu 1414 pobýval u svých příznivců, nejdříve na Kozím hrádku, pak na hradě Krakovci. Kázal mezi poddanými a psal. Řadu svých děl napsal již v dřívějších letech v Praze na univerzitě. Šlo o díla psaná latinsky. V době jeho pobytu na venkově však vznikla jeho díla nejzávažnější, z nichž byla velká

část tentokrát napsána česky (*Výklad Viery, Desatera a Páteře*, 1412; *O poznání cesty pravé ke spase-ní aneb Dcerka*, 1412; *Knižky o svatokupectví*, 1413; *Postila aneb Vyloženie svatých čtení nedělních*, 1413, aj.).

Zároveň vznikaly i důležité spisy latinské, jako např. *Quaestio de indulgentiis* (Rozprava o odpust-cích, 1412) nebo *Contra bullam papae* (Proti papežské bule, 1412), traktát *De sex erroribus* s rozšíře-ným českým překladem *O šesti bludiech* (1413) a jeho dílo nejnámější a teologicky nejzávažnější *De ecclesia* (O církvi, 1413). Znamé jsou i Husovy z Kostnice psané listy. Mezi díla, za jejichž autora je Jan Hus běžně pokládán, ale jejichž autorství není jisté, patří především traktát *De orthographia Bohemica* (O českém pravopisu).

V říjnu 1414 se vydal do Kostnice, aby své učení obhájil. Byl však brzy po příchodu uvězněn, a když před koncilem odmítl některé články svého učení odvolat, byl odsouzen k smrti a upálen. Průběh kost-nického procesu a Husovy popravy zaznamenal jeho žák a jeden z jeho průvodců Petr z Mladoňovic.

Jan Hus přišel v Kostnici o život 6. července 1415.

VOJTĚCH HYNAIS

Český malíř, autor řady známých děl, mj. opony *Národního divadla*.

Narodil se 14. ledna 1854 ve Vídni v rodině krejčího. Studoval na akademiích výtvarných umění ve Vídni a v Paříži. Ve Vídni u K. Wurzingera, A. Eisenmangena a A. Feuerbacha (v letech 1870-1874), v Paříži (od r. 1878) u J. L. Géroma a poté v ateliéru P. J. Baudryho. Ve svém díle byl ovlivněn nejen poznáním francouzské historické a dekorativní malby a díla Jaroslava Čermáka, ale i (za své cesty po Itálii) poznáním díla Tiepolova, zvláště pak jeho světelného realismu).

Do Prahy přišel r. 1880 a stal se jedním z tvůrců, kteří se výrazně podíleli na výzdobě *Národního divadla*. Pro schodiště ke královské lóži namaloval díla *Apoteosa Koruny české*, *Mír*, *Historie*, zatímco k výzdobě královské lóže přispěl dobově oblíbenou alegorií čtyř ročních období (*Jaro*, *Léto*, *Podzim* – *Zimu* namaloval až v roce 1901). Jeho stěžejním dílem však byla hlavní opona, kterou byla nahrazena shořelá opona Ženiškova. Hynaisova opona znázorňuje budování Národního divadla. Hlavní postavou je tu slovanská bohyně *Slavie*, nad kterou se vznáší anděl, rozpínající nad tímto velkým národním činem svá křídla. S *Národním divadlem* se však Hynais nepohodl a po četných sporech se na další léta opět uchýlil do Paříže.

Vojtěch Hynais vynikl především alegorickými figurálními kompozicemi, v nichž pracoval se světlem a barvami v duchu soudobé francouzské malby (*Idyla*, *Tanec*, *Poesie*, *Hudba*). Maloval i mytologické náměty (*Prométheus*, *Paridův soud*). Jako vynikající dekorátér se projevil zejména během své práce (1889 až 1892) pro francouzskou porcelánku v Sévres.

Do Prahy se vrátil až v roce 1893, kdy byl jmenován profesorem pražské *Akademie výtvarných umění*. Mimo to byl pověřen i jinými významnými úkoly, jako např. výzdobou panteonu *Národního muzea*. Byl i autorem řady portrétů významných osobností českého života (*Jiří z Lobkovic*, *F. Stupecký*, *J. Hlávka*, *J. Podlipný*, *K. Kramář* aj.).

Vojtěch Hynais dosáhl řady uměleckých a společenských poct. Byl mu udělen čestný doktorát *Univerzity Karlovy*, *Zlatá medaile Fügnerova*, stal se členem *České akademie věd a umění*, byl jmenován důstojníkem *Čestné legie*. Měl však i své četné odpůrce.

Zemřel v Praze 22. srpna 1925.

HUSITŠTÍ REFORMÁTOŘI

JOSEF CHARVÁT

Český lékař, internista, zakladatel české endokrinologie, doctor honoris causa UK.

Narodil se 6. srpna 1897 v Praze. V letech 1923-1938 působil na II. interní klinice prof. Josefa Pelnáře, kde se roku 1928 habilitoval. V letech 1933 se stal mimořádným, od roku 1938 pak řádným profesorem UK v Praze. V roce 1937 založil *Československou endokrinologickou společnost*. V letech 1939 až 1945 byl přednostou polikliniky UK v Praze. V roce 1945 založil III. interní kliniku lékařské fakulty UK v Praze a až do roku 1970 byl jejím přednostou. Od roku 1954 byl akademikem *Československé akademie věd*. V letech 1956-1981 byl rovněž ředitelem *Výzkumné laboratoře pro endokrinologii a metabolismus FVL UK*. V letech 1959-1962 byl členem *Vědecké rady pro mezinárodní lékařský výzkum Světové zdravotnické organizace* v Ženevě, v letech 1964-1971 členem poradního sboru OSN pro vědu a techniku v New Yorku.

Kliniku, kterou řídil, orientoval na choroby žláz s vnitřní sekrecí a poruchy metabolismu. Při chorobách spojených s tělesnou slabostí a vyčerpaností začal jako první na světě používat inzulin. Světové priority dosáhl prací o zvýšené tvorbě močoviny v játrech po thyroxinu. V roce 1932 rozpoznal ve zduření slinných žláz příznaky počínající cukrovky. Tento diagnostický příznak byl od té doby ve světové vědecké literatuře uváděn jako příznak Charvátův. Průkopnické jsou i jeho práce o štítné žláze. Jako první u nás propagoval lékařskou kybernetiku a moderní genetiku. Věnoval se i popularizaci vědy a byl činný ve veřejném životě. Za německé okupace se účastnil domácího odboje. V letech 1968-1969 byl poslancem *České národní rady*.

Jeho hlavní vědecké publikace: *Choroby žláz s vnitřní sekrecí* (spolu s Josefem Pelnářem, 1935), *Vitaminy a hormony* (1938), *Avitaminosy* (1938), *Choroby z porušené přeměny uhlovodanů* (1942), *Steroidní hormony* (1952), *Život, adaptace a stres* (1969), *Člověk a jeho svět* (1975).

Josef Charvát zemřel 31. ledna 1984 v Praze.

V TOMTO DOMĚ ŽIL A ZEMŘEL

PROFESOR

MUDR. JOSEF CHARVÁT

1897-1984

ZAKLADATEL ČESKÉ
ENDOKRINOLOGIE

FRANÇOIS CHATEAUBRIAND

Francouzský preromantický spisovatel, prozaik, kritik, historik.

Narodil se 4. září 1768 v Saint-Malo (Bretaň). Pocházel ze staré rodové šlechty, z deseti dětí. Děťství a rané mládí strávil v rodném městě a na rodinném zámku Combourg, nejvíce si rozuměl se sestrou Lucile. Studoval v Dol, Rennes a Dinanu. Ke konci 80. let 18. stol. byl důstojníkem v Paříži, kde se stýkal s literárními kruhy.

V roce 1791 podnikl pětiměsíční cestu do Severní Ameriky. Šlo v jeho případě o jakýsi únik z civilizace. Načerpal tam inspiraci pro svou pozdější epopej přírodního člověka, román *Načezové* (vyšlo až 1826) a pro povídku *Atala* (1801), tragickou idylu lásky dvou přírodních lidí v lyricky vylíčeném rámci exotické přírody severoamerických pustin.

Po svém zatčení francouzského krále v prosinci 1791 se vrátil domů, kde bojoval v royalistické vládě emigrantů. Po zranění emigroval do Londýna, kde vydal skepticky laděný spis *O revolucích* (1797). Po smrti své matky se stává obhájcem křesťanství (*Duch křesťanství*, 1802; historická próza *Mučedníci*, 1809). Za císařství zastává diplomatické funkce, avšak později se vůči Napoleonovi staví do opozice. Napoleon ho zřejmě vzhledem k jeho literárnímu věhlasu toleruje a Chateaubriand podniká v letech 180 - 1807 cestu do Řecka a na Blízký východ a opět se věnuje literární činnosti.

Po Napoleonově pádu se vrací do politického života. Stává se vyslancem v Berlíně (1821), v Londýně (1822), byl zplnomocněným ministrem na *Veronském kongresu* (1822), připravoval zárok Francie proti španělské revoluci. R. 1824 upadl na čas do nemilosti a pře-

šel do opozice. V letech 1826 až 1831 vydal své souborné literární dílo. R. 1828 se znovu stal vyslancem, tentokrát v Římě, avšak o rok později, za ministra Polignaka, podal demisi. Byl proti Ludvíku Filipovi a r. 1833 dvakrát navštívil v jeho pražském exilu krále Karla X. Od té doby žil v ústraní, denně navštěvoval svou přítelkyni paní Récamierovou a psal paměti (*Paměti ze záhrobí*, 1848).

Patří mezi významné francouzské prozaiky. Je to preromantik, který předjal řadu rysů typických pro francouzský romantismus. Například v povídce *René* (1802) představuje ve francouzské literatuře jednoho z prvních rozervanců vybavených autobiografickými rysy.

Jeho povídku *Atala* přeložil Josef Jungmann již v roce 1805, čímž Chateaubrianda poměrně výrazně představil českému čtenáři.

Francois Auguste René Chateaubriand zemřel 4. července 1848 v Paříži.

FREDERYK CHOPIN

Polský hudební skladatel světového významu, klavírista.

Narodil se 2. února 1810 (datum narození je však nejisté, Chopin sám uváděl 1. března 1810) v Zelazowé Woli jako syn Polky a Francouze. Jeho otec pocházel z francouzské selské rodiny, usazené na statku polského velmože. Odešel do Varšavy, kde se stal vychovatelem a oženil se s T. J. Krzyzanowskou.

Frederyk Chopin prožil své dětství a mládí v harmonickém rodinném prostředí, obklopen péčí rodičů a sester. V letech 1817-1822 vedl jeho hudební výchovu český klavírní pedagog Vojtěch Živný (1756-1842), který ho mj. seznámil i s klavírním dílem Johanna Sebastiana Bacha a zůstal jeho jediným učitelem klavírní hry. V letech 1826-1829 ho na varšavské *Hlavní hudební škole*, na které Frederyk Chopin studoval po nedokončeném studiu na lyceu, učil hudební teorii polský hudební pedagog a skladatel Józef Ksawery Elsner (1769-1854).

Úzce spjat s polským osvobozeneckým hnutím, byl Frederyk Chopin po nezdařeném polském národním povstání (1830) nucen opustit svou zemi a od r. 1831 žil v Paříži. K jeho přátelům patřili např. polský básník Adam Mickiewicz (1798-1855), maďarský skladatel a klavírní virtuos Ferenc Liszt (1811-1886) a francouzský malíř Eugène Delacroix (1798-1863). F. Chopin se nikdy neoženil. Nejdéle trval jeho intimní vztah s francouzskou spisovatelkou George Sand (1804-1876), s níž však pro odlišnost povah příliš šťasten nebyl. Přesto spolu žili devět let. Jejich vztah skončil asi dva roky před Chopinovou smrtí, když jeho tuberkulóza již propukla v plné síle.

Jako klavírista výrazně obohatil techniku klavírní hry, virtuositu podřídil obsahovému záměru. Jako skladatel obohatil i melodickou složku svých skladeb, zejména v oblasti subjektivní, lyrické a dramatické výpovědi. Většinu jeho děl tvoří skladby pro klavír: dva koncerty pro klavír a orchestr (*e moll*, *f moll*), sonáty (*c moll*, *b moll se Smutečním pochodem*, *h moll*), preludia (24 preludií), etudy (12 velkých etud, 12 etud), nokturna, 4 balady (*g moll*, *F dur*, *As dur*, *f moll*), mazurky, polonézy, valčíky, scherza, impromptu aj. Kromě toho napsal např. sonátu pro violoncello a klavír, klavírní trio a písně.

V letech 1829, 1835 a 1836 navštívil Čechy. V roce 1835 se v Karlových Varech sešel naposledy se svými rodiči. Jednu dobu se přátelil s českým houslovým virtuosem a skladatelem Josefem Slavíkem (1806-1833). Velký vliv měl i na skladatele Bedřicha Smetanu (1824-1884).

Frederyk Chopin zemřel 17. října 1849 v Paříži.

LEOŠ JANÁČEK

Český skladatel evropského významu.

Narodil se 3. července 1854 v Hukvaldech jako syn Jiřího Janáčka, řídícího učitele a varhaníka z Albrechtic, a Amalie roz. Grulichové. Školen hudebně byl v klášteře Králové na Starém Brně, studoval na starobrněnském reálném gymnáziu a učitelském ústavu. V letech 1874-1875 studoval na varhanické škole v Praze a v letech 1879-1880 skladbu, estetiku, klavírní a varhaní hru na konzervatořích v Lipsku a ve Vídni.

V letech 1880-1904 vyučoval hudbě na brněnském učitelském ústavu (r. 1881 se oženil s dcerou ředitele ústavu Zdenkou Schulzovou) a paralelně i zpěvu na starobrněnském gymnáziu. V letech 1881 až 1919 byl i ředitelem brněnské varhanické školy. 1919-1925 byl ředitelem brněnské odbočky mistrovské školy pražské konzervatoře. Byl i dirigentem, sbormistrem, organizátorem hudebního života, hudebním kritikem a teoretikem, sběratelem moravských lidových písní (s F. Bartošem vydal *Národní písně moravské*, 1901, s P. Vášou pak *Moravské písně milostné*, 1930), folkloristou (věnoval se teoretickému studiu lidové hudebnosti - viz antologii *O lidové písni a lidové tvorbě*, 1955). Od r. 1919 byl předsedou brněnské pobočky *Státního ústavu pro lidovou píseň*.

Po roce 1917 se mu stal silným inspiračním zdrojem jeho vztah ke K. Stösslové. V raných skladbách (např. v *Lašských tancích*) ještě převažují romantické motivy. Ve vrcholné tvorbě byl pod vlivem modernismu. Uplatňoval různé avantgardní postupy, v oblasti harmonie s oblibou narušoval tradiční tonální dur-mollový systém. Vytvořil vlastní hudebně dramatickou koncepci, jejímž východiskem je řeč, její dramatický spád, emocionální a psychologický podtext a intonační charakteristika. Tvůrčím způsobem využil tzv. nápěvkové mluvy. Jeho nápěvková teorie

směřovala k intonačnímu studiu živého jazykového projevu, vyslechnutého a zaznamenaného v bezprostředních životních situacích.

Jeho skladatelské dílo je velmi rozsáhlé. Napsal celkem devět oper, z nichž *Její pastorkyňa*, (1904), *Výlety pana Broučka*, (1920), *Káťa Kabanová*,

(1921), *Příhody lišky Bystroušky*, (1924), *Věc Makropulos*, (1926), *Z mrtvého domu*, (1930 uvedeny jsou letopočty premiér) jsou nejznámější. Je autorem symfonických děl (*Lašské tance*, 1889-1890; balada *Šumařovo dítě*, 1912; rapsodie *Taras Bulba*, 1915-1918; symfonická báseň *Balada blanická*, 1920; *Symfonieta*, 1926), kantát (např. *Věčné evangelium*, 1914; *Glagolská mše*, 1926), sborů (*Kantor Halfar*, 1906; *Maryčka Magdonova*, 1906, 1907; *70 000*, 1909; *Potulný šílenec*, 1922), komorně vokálních skladeb (*Zápisník zmizelého*, 1917-1919; *Říkadla*, 1927), komorních (smyčcové kvartety, sonáty aj.) klavírních (např. cykly *Po zarostlém chodníčku*, 1901-1908; *V mlhách*, 1912) a jiných děl. Roku 1925 byl hudebnímu skladateli Leoši Janáčkovi na Masarykově univerzitě v Brně udělen čestný doktorát.

Leoš Janáček zemřel 12. srpna 1928 v Ostravě.

KAREL JEDLIČKA

V TOMTO DOMĚ
1. DUBNA 1913
ZALOŽIL PROFESOR
MUDr. RUDOLF JEDLIČKA
PRVNÍ ČESKÝ ÚSTAV
PRO TĚLESNĚ
POSTIŽENÉ DĚTI

1943 1973

JERONÝM PRAŽSKÝ

Univerzitní mistr svobodných umění, český filozof, stoupenec Viklefova učení, žák a přítel Husův.

Narodil se někdy mezi r. 1378 a r. 1380 v Praze na Novém Městě. R. 1398 se stal bakalářem svobodných umění. V letech 1399-1401 pokračoval ve studiu v Oxfordu, odkud přivezl do Prahy některé Viklefovy spisy. Byl i v Palestině (1403 nebo 1408), r. 1405 dosáhl mistrovské hodnosti v Paříži. R. 1406 působil jako mistr na univerzitách v Heidelbergu a v Kolíně. R. 1407 byl mezi mistry přijat i v Praze a stal se Husovým spolupracovníkem.

Proslul jako obratný řečník. Byl zastáncem *Dekretu kutnohorského* (1409). Za projev před králem Zikmundem v Budíně (mluvil o povinnosti světské moci řídit a spravovat duchovenstvo) byl ostříhomským arcibiskupem vzat do vazby. Při útocích proti Husovi stál na jeho straně. V letech 1413-1414 podnikl cestu do Polska a na Litvu, odkud se vrátil ještě před Husovým odchodem do Kostnice (1414).

Na jaře r. 1415 se vydal do Kostnice za J. Husem. Byl však uvězněn a setkání s Husem mu nebylo umožněno. Byl vyšetřován komisí koncilu. Když těžce onemocněl, byl v září 1415 násilím donucen odřící se Viklefova i Husova učení. Přestože své názory odvolal, byl i nadále vězněn a vyslýchán. Jeho věznitelé se domnívali, že je zlomen, a tak mu bylo povoleno veřejné slyšení před koncilem. Překvapil však odvážnou a podle svědků velmi přesvědčivou řečí, v níž své předchozí odvolání prohlásil za vynucené, znovu se přihlásil k Husovi a obvinil koncil z bezpráví. Přestože tato jeho řeč vyvolala u některých zúčastněných osob respekt, byl za ni 30. května 1416 odsouzen a jako kacíř v Kostnici ještě téhož dne upálen.

Jeho význam byl především v jeho působení mimoliterárním, psané dílo nezanechal. A tak kromě *Řeči k chvále svobodných umění*, pronesené r. 1409, po něm zůstalo pouze několik filozofických projevů, některé projevy kostnické a tři listy, jakož i informace, že snad přeložil některé Viklefovy spisy. Skládal prý i duchovní a satirické písně, avšak ani ty se nedochovaly.

JAROSLAV JEŽEK

Český skladatel, klavírista, džezový kapelník.

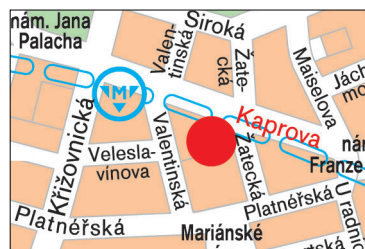
Narodil se 25. září 1906 v Praze. V letech 1924-1927 studoval na pražské konzervatoři u K. B. Jiráka skladbu, v letech 1927-1929 na mistrovské škole J. Suka a v letech 1925 až 1930 u A. Šímy klavírní hru.

V letech 1928-1939 skládal džezové a taneční skladby a songy pro divadelní hry Jiřího Voskovce a Jana Wericha (např. *Tři strážníci*, *Bugatti step*, *Pochod stoprocentních mužů*, *Ezop a brabenec*, *Život je jen náhoda*, *Klobouk ve křoví*, *Tmavomodrý svět*, *Na shledanou v lepších časech*, *Babička Mary*, *Nebe na zemi*, *O Španělsku si zpívám*, *David a Goliáš a mnoho jiných*) a byl dirigentem *Osvobozeného divadla*.

Věnoval se i vážné hudbě koncertní. Je autorem řady klavírních, houslových, komorních a orchestrálních skladeb (např. koncertu pro klavír a orchestr, koncertu pro housle a dechový orchestr aj.).

Začátkem r. 1939 emigroval (spolu s J. Werichem a J. Voskovcem) do USA. Po krátkém pobytu v Pensylvánii se usadil v New Yorku, kde založil a řídil Československý pěvecký sbor. Trpěl vleklou nemocí ledvin, které 1. ledna 1942 v New Yorku podlehl. Jeho posledním dílem byla klavírní sonáta z r. 1941.

Urna s jeho popelem (dovezla ji po válce do Prahy jeho žena Frances Ježková) byla 5. ledna 1947 uložena do rodinného hrobu na Olšanech.

ALOIS JIRÁSEK

Český prozaik a dramatik. autor historických románů, románových kronik, povídek a dramát, v omezené míře však i povídek a dramát ze současnosti a dramát pohádkových.

Narodil se 23. srpna 1851 v Hronově. Jako jedenáctiletý byl dán na čas do německé rodiny, aby se naučil německy. Studoval na německém reálném gymnáziu v Broumově, vyšší třídy absolvoval již na českém gymnáziu v Hradci Králové. Měl malířské nadání, rozhodl se však pro studium historie na pražské univerzitě.

V letech 1874-1888 působil jako středoškolský učitel v Litomyšli, pak v Praze na gymnáziu v Žitné ulici. R. 1917 podepsal jako první manifest českých spisovatelů vyslovující se pro sebeurčení českého národa. Po vzniku ČSR byl členem *Národního shromáždění*, od r. 1920 senátorem za národně demokratickou stranu.

Nad povídkami, delšími či kratšími (historické např. *Filosofská historie*, 1878; *U rytířů*, 1880; *Na staré poště*, 1881; *Sousedé*, 1882; *Maryla*, 1887 a mnoha jiných; ze současnosti např. *Na Ostrově*, 1888), převažují v Jiráskově próze historické romány (např. *Skaláci*, 1875; *Poklad*, 1881; *Psohlavci*, 1884; *Skály*, 1886; *Proti všem*, 1893; *Temno*, 1913 aj.) a románové kroniky (trilogie *Mezi proudy*, 1887 až 1890; trilogie *Bratrstvo*, 1899-1908; pentalogie *F. L. Věk*, 1888-1906; tetralogie *U nás*, 1896-1903). Až na 16. stol. a první dvacetiletí 17. stol. v nich A. Jirásek zachytil celé období české historie od dob nejstarších (*Staré pověsti české*, 1894) přes období předhusitské (*Mezi proudy*), husitské (*Proti všem*), doznívání husitství (*Bratrstvo*, *nedokončený Husitský král*, 1919, z doby poděbradské rovněž známá próza pro mládež *Z Čech až na konec světa*, 1888), dobu pobělohorskou (*Skály*, *Psohlavci*, *Temno*, *Skaláci*) až po dobu raného (*F. L. Věk*) či vrcholného obrození (*U nás*). Rovněž mezi Jiráskovými dramaty převažují počtem hry historické, a to z různých období. Drama *Gero* (1904) je příběhem z doby podmaňování polabských Slovanů, *Kolébka* (1892) z doby panování mladého Václava IV. Trilogie *Jan Hus* (1912), *Jan Žižka* (1903), *Jan Roháč* (1914) se odehrává ve vypjatých úsecích života tří význam-

ných představitelů tří různých období husitského hnutí. Drama *Emigrant* (1898) je příběh z doby třicetileté války a M. D. Rettigová je hrou zachycující atmosféru Litomyšle doby národního obrození.

Z ostatních her jsou nejvýraznější dvě realistické hry zachycující generační a majetkové poměry na české vesnici v 19. stol. (*Vojnarka*, 1890, *Otec*, 1894), jakož i z jeho her dodnes podle všeho nejoblíbenější pohádková *Lucerna* (1905) a méně známý, rovněž pohádkový *Pan Johanes* (1909).

Alois Jirásek zemřel 12. března 1930 v Praze.

JOSEF JUNG MANN

Český jazykovědec, literární kritik, překladatel, básník, publicista.

Narodil se 16. července 1773 v Hudlicích u Berouna v rodině ševce a kostelníka. Po absolutoriu piaristického gymnázia v Praze prošel filozofií a vystudoval práva.

Vedle zájmu o matematiku, fyziku, astronomii, historii a literaturu projevoval zájem i o jazyky. Kromě toho, že znal latinu a řečtinu a mluvil německy, uměl i francouzsky, italsky, španělsky, anglicky, rusky a polsky. Od r. 1795 přispíval do Puchmajerových almanachů. V letech 1799-1815 učil na gymnáziu v Litoměřicích, kde (jakož i v kněžském semináři) vyučoval i nepovinnou češtinu. R. 1800 se oženil (jeho syn Josef byl později také překladatelem).

V letech 1815-1844 působil na pražském *Akademickém gymnáziu*, v letech 1827 a 1838 byl děkanem filozofické fakulty a v r. 1840 rektorem pražské univerzity.

Za podmínku možné národní existence považoval celkovou obnovu českého jazyka, o kterou sám ve své praxi intenzivně usiloval. Od mládí například při své soustavné činnosti překladatelské (G. A. Bürger, J. W. Goethe, F. Schiller, J. G. Herder, F. R. Chateaubriand, Molière, Voltaire, J. Milton, W. Shakespeare, *Slovo o pluku Igorově* aj.) pracoval na obnově české slovní zásoby. Výsledkem jeho dlouholeté práce byl pětidílný *Slovník česko-německý* (1834-1839) asi o 120 000 heslech.

Z jeho původní tvorby básnické proslula zejména jeho romance *Oldřich a Božena*. Proti J. Dobrovskému upřednostňoval časoměrnou prozodii a uznával pravost *Rukopisů královédvorského a zelenohorského*. Svůj jazykový program formuloval ve dvou statích svého *Rozmlouvání o jazyce českém* (1806). Získal pro něj příslušníky o generaci mladší inteligence (A. Marek, M. M. Z. Polák, P. J. Šafařík, F. Palacký, F. L. Čelakovský aj.) a stal se jejich vůdčí osobností. Tato Jungmannova generace se vyznačovala svým působením jak na poli vědeckém, tak na poli uměleckém.

Přímo u Jungmanna však svým významem převážila jeho práce vědecká. Vedle již zmíněného slovníku vydal r. 1820 *Slovesnost aneb Sbírka příkladů s krátkým pojednáním o slohu*, míněnou jako učebnici (po zavedení češtiny jako předmětu do vyučovacího programu gymnázia), a r. 1825

Historii literatury české, obsahující soupis veškeré známé české literární produkce od nejstarší doby až po současnost. Proti racionálnímu a skeptickému J. Dobrovskému patřil J. Jungmann, jakož i generace jím vedená do jiné doby – do doby českého preromantismu, nastupujícího v 10. a 20. letech 19. století, dodoby obrozenců již spíše překypujících citem.

Josef Jungmann zemřel v Praze 14. listopadu 1847 a byl pohřben na Vyšehradském hřbitově.

PAVEL JURÁČEK

Český filmový režisér a scenárista. Jeden z příslušníků tzv. *Nové vlny* československého filmového umění (Miloš Forman, Ivan Passer, Ewald Schorm, Věra Chytilová, Jiří Menzel, Jan Němec, Ester Krumbachová, Jaromil Jireš aj.).

Pavel Juráček se narodil 2. srpna 1935 v Příbrami. Vystudoval *Filmovou akademii múzických umění* v Praze (absolvoval v roce 1962 scénářem k filmu režírovanému Janem Schmidtem *Černobílá Sylva*). Od roku 1961 byl zaměstnán jako scenárista Filmového studia Barrandov. Je např. autorem scénářů k filmům *Ikarie XB 1*, *Bláznova kronika*, *Postava k podpírání*, *Konec srpna v hotelu Ozón*, *Nikdo se nebude smát*).

Osud scénáře k *Postavě k podpírání*, který byl kafkovsky laděnou kritikou byrokracie, byl poměrně dramatický. Nejdříve byl po tehdy právě proneseném Chruščovově direktivním projevu o kultuře zamítnut. Když pak byl dodatečně přece jen schválen, nebyla Juráčkovi, který si tento svůj scénář chtěl režirovat sám, režie povolena (s odůvodněním, že je vystudovaným scenáristou, nikoliv vystudovaným režisérem). A tak se Pavel Juráček na režii filmu *Postava k podpírání*, která byla svěřena jinému příslušníku tzv. *Nové vlny*, Juráčkově spolužáku Janu Schmidtovi, pouze jakoby skrytě (v titulcích je jako režisér uveden pouze Jan Schmidt) podílel. Film byl velmi úspěšný. Získal *Velkou cenu* v Oberhausenu a západní i domácí kritika jej přijala velmi pozitivně.

V roce 1965 natočil Pavel Juráček svůj první celovečerní film *Každý mladý muž*. V roce 1968 se stal šéfem nové barrandovské produkční skupiny, jejímž úkolem bylo práci všech tvůrců označovaných za příslušníky *Nové vlny* soustředit. Sovětská okupace však tyto plány zmařila. Pavel Juráček ještě stačil podle vlastního scénáře natočit film *Případ pro začínajícího kata*. Šlo o jakousi Juráčkovu parafrázi třetí knihy Swiftových *Gulliverových cest*, v níž se hrdina setkává s lidmi politicky velmi různorodě orientovanými. Je však cizinec a není schopen rozpoznat, jakému vyššímu zájmu tito lidé slouží. Pozná jen, jsou-li hodní, nebo zlí. Absurdní situace, vyplývající ze společenského uspořádání dané nejmenované

země a odehrávající se jakoby ve snu, se pochopitelně staly příčinou rozhodnutí, že se film již promítat nesměl.

Po roce 1970 již Pavel Juráček z politických důvodů samostatně tvořit nesměl. Poté, co podepsal *Chartu 77*, bylo zřejmé, že v Československu nedostane práci žádnou. Využil však příležitosti pracovat pro zahraniční společnosti. V letech 1979-1985 pak žil ve *Spolkové republice Německo*, kde napsal scénáře k filmům *Golem* a *Situace vlka*.

Pavel Juráček zemřel 20. května 1989 v Praze.

FRANZ KAFKA

Autor světového významu, jeden z nejvýznamnějších pražských německy píšících prozaiků.

Narodil se 3. července 1883 v Praze v židovské rodině obchodníka Hermanna Kafky ve Starém Městě pražském těsně u Staroměstského náměstí. Po maturitě studoval v Praze nejprve germanistiku, avšak nakonec na pražské německé univerzitě vystudoval práva. Promoval r. 1906 a stal se úředníkem. V letech 1908-1922 byl zaměstnán jako právní úředník v *Dělnické úrazové pojišťovně*. Jeho vztah k českému prostředí byl dobrý. Česky uměl dobře a dobře znal i českou kulturu.

Jeho největším zájmem byla od mládí literatura. Již jako gymnazista se seznámil s dílem Stifterovým, Nietzscheovým, Hofmannsthalovým, Hebbelovým, Ibsenovým, Darwinovým a Flaubertovým. Spřátelil se s Maxem Brodem (1884-1968), s nímž v letech 1909-1912 poměrně dost cestoval (Itálie, Paříž, Švýcarsko, Lipsko a Výmar) a který ho uvedl do pražského německého literárního prostředí (stýkal se s Franzem Werfelem, Oskarem Baumem, Johannesem Urzidilem, Felixem Weltschem a dalšími pražskými literáty).

Franz Kafka velmi těžce nesl svůj trvale napjatý vztah se svým otcem, který nikdy vůči práci svého syna neprojevil uznání a vytrvale dával najevo, jak si cení pouze hodnot materiálních - k tomu Kafkův *Brief an den Vater* (Dopis otci) z roku 1919.

Z literárního díla Franze Kafky přímo vyzařuje jeho negativní vztah k úřednickému prostředí, neboť se děsil odcizení mezi lidmi. Uvědomoval si, že podobu světa určuje masa nepřilíh vzdělaných bezcitných sobeckých úředníků, pro které nemá nic přirozeného a skutečně cenného, a tedy ani lidský život, žádnou hodnotu.

Všemocní parazitičtí, většinou omezení a vůči druhému naprosto bezcitní úředníci dokáží postupně, velmi pomalým, až nimravým (pro úřednické prostředí rovněž typickým) tempem, chladně a neosobně, bez jakéhokoliv citového zaujetí, připravit v rámci svého "svědomitého" plnění zcela odlidštěných předpisů druhého člověka tu o majetek, tu o život. Takový je i příběh Josefa K., hrdiny jednoho ze dvou Kafkaových nejdůležitějších románů, románu *Der Proce* (Proces), který vznikl v letech 1914-1915 a který zůstal nedokončen.

Podobné ohodnocení byrokracie lze najít i v druhém jeho známém románu *Das Schlo* (Zámek), napsaném v roce 1922 a rovněž nedokončeném. Třetím známým (rovněž nedokončeným) Kafkaovým ro-

mánem je *Amerika*, který se původně jmenoval *Der Verschollene* (Nezvěstný), jehož první kapitola *Der Heizer* (Topič), vydaná v roce 1913 samostatně, byla odměněna Fontanovou cenou. Fragmenty všech těchto tří románů vyšly až posmrtně. Že vůbec vyšly, bylo zásluhou Maxe Broda, neboť podle Kafkova přání tyto romány nikdy vyjít neměly.

Známé jsou i Kafkovy povídky (*Proměna*, 1915; *Ortel*, 1916; *V kárném táboře*, 1919; *Venkovský lékař*, 1919 a jiné) a jeho korespondence, z níž nejznámější jsou *Dopisy Mileně* (Milena Jesenská byla známá česká publicistka, v době kontaktů s Kafkou provdaná za židovského spisovatele Ernesta Pollaka).

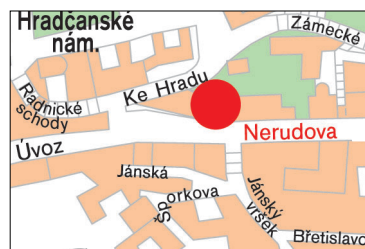
V roce 1917 se u Franze Kafky projevila silná tuberkulóza, na kterou v rakouském sanatoriu v Kierlingu u Vídně 3. června 1924 zemřel. Pochován byl na židovském hřbitově v Praze na Olšanech.

JAROSLAV KAMPER

Novinář píšící česky i německy, překladatel, autor románu. Starší bratr Otakara Kampera, znalce české barokní hudby, a Zdeňka Kampera, autora uměleckohistorických příruček.

Narodil se 12. srpna 1871 v Karlíně v rodině obchodníka s uhlím. Své příjmení považoval za původem holandské. Po maturitě na novoměstském gymnáziu v r. 1890 studoval v Praze práva, avšak studium nedokončil. R. 1894 se stal redaktorem listu *Politik* (později *Union*). V letech 1907-1909 byl dramaturgem v tehdy novém divadle Na Vinohradech. Poté se vrátil do Unionu a spolupracoval při řízení *Květů* a *Lumíru*, r. 1910 se stal členem redakce *Národního obzoru*, v němž tehdy pracovali novináři Jan Herben a Karel Pelant. Patřil k organizátorům pražského kulturního a společenského života. Byl jedním ze zakladatelů *Kruhu českých spisovatelů*, členem výboru *Československé jednoty*, *Společenského klubu Slavia*, správního výboru *Umělecké besedy*, často přednášel, angažoval se v akcích usilujících o zachování staropražských památek. Přátelil se s básníky Hanušem Jelínkem a Viktorem Dykem (Dyk mu věnoval svou novelu *Krysař*). Je autorem prózy *Třešňový sad* (1896) a románu *Bílá láska* (1904). Do češtiny např. s H. Jelínkem přeložil Stendhalův román *Kartuziánský klášter v Parmě* (1911). Do němčiny překládal ukázky z české literatury.

Jaroslav Kamper zemřel v Praze 31. října 1911.

ADOLF KAŠPAR

Český ilustrátor, malíř a grafik.

Narodil se 27. prosince 1877 v Bludově u Šumperka. V Olomouci absolvoval roku 1899 německý učitelský ústav. Na *Akademii výtvarných umění*, kde studoval v letech 1900-1904, byl žákem Maxmiliána Pirnera. U Alessandra de Pain se v téže době učil grafickým technikám, podporován Hanušem Schweigerem, který rozpoznal jeho talent.

Adolf Kašpar byl vždy pohotovým a pilným kreslířem. V povědomí veřejnosti utkvěl nejvíce svou tvorbou ilustrátorskou, v níž jako by navazoval na realismus

19. století. Jeho metoda nebyla složitá. Vycházel z přesného odpozorování zobrazovaného objektu. Ve svých knižních ilustracích dokázal věrně zachytit jak výjevy z městského i venkovského života, tak přírodní prostředí. Dovedl jimi čtenářům zdůraznit hlavní dějovou osnovu příběhu a velmi vhodně jim svým obrazově narativním způsobem spisovatelovo vyprávění přiblížit. Proslulé jsou jeho ilustrace *Babičky* Boženy Němcové (1903), *Jiráskovy Filozofské historie* (1905), ilustrace k Bartošově *Kytici lidového básnictví* (1906), k Winterově *Mistru Kampanovi* (1909), jakož i ilustrace k dalším Jiráskovým dílům, jako např. k románovým kronikám *F. L. Věk* (1911), *U nás* (1922), k románu *Temno* (1923), dále pak k Raisovým románům *Západ* (1925) a *Kalibův zločin* (1927), ilustrace k dílům Jana Nerudy, Františka Ladislava Čelakovského aj.

Věnoval se i volné grafice (je autorem příležitostných figurálních a krajinářských leptů a litografií) a zasloužil se o vydávání českých bibliofilských tisků. Na svých cestách po Čechách a Slovensku pořídil četné národopisné obrázky a iluzivně pojeté krajinářské akvarely na přírodní motivy..

Adolf Kašpar zemřel 29. června 1934 v Železné Rudě.

JOHANNES KEPLER

Německý astronom, působil v Praze na dvoře Rudolfa II.

Narodil se 27. prosince 1572 ve Weilu nad Rýnem v Badensku-Würtembersku v rodině zchudlého šlechtice, rváče a opilce. Studoval v klášterní škole v Maulbronnu, pak na univerzitě v Tübingenu, a to protestantskou teologii, matematiku a astronomii. Poté šest let (dost neúspěšně – prý mluvil nesrozumitelně a u studentů tedy nebyl nikterak oblíben) působil na akademii ve Štýrském Hradci jako učitel matematiky a latinské literatury.

V Praze působil v letech 1600-1612. Byl zastáncem Koperníkovy heliocentrické soustavy. Johannes Kepler však byl do Prahy pozván Tychem de Brahe, který s Mikulášem Koperníkem nesouhlasil. A v Praze se stal Brahovým asistentem. A tak teprve po Brahově smrti, když se místo něho stal císařským astronomem a zdědil všechny jeho astronomické záznamy, mohl dospět k překvapujícímu závěru, že jeho vlastním pozorováním neodpovídá ani systém Brahův, ani Koperníkův.

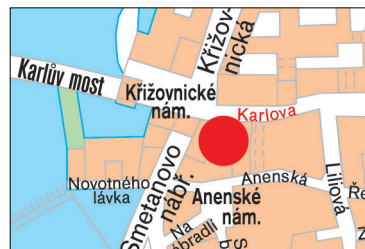
Podle Keplera nemá Tycho de Brahe pravdu především v tom, že Slunce, kolem kterého obíhají planety (mimo Zemi), obíhá spolu s Měsícem kolem nehybné Země, zatímco jak Mikuláš Koperník, tak Tycho de Brahe se mýlí v tom, že by se nebeská tělesa pohybovala po drahách ve tvaru dokonalých kružnic.

A tak na základě kritického přístupu k teorii Brahově i k teorii Koperníkově a na základě vlastních pozorování objevil Johannes Kepler tři své vlastní zákony (zvané Keplerovy), popisující pohyb planet kolem Slunce. Vycházel přitom ze zjištění, že dráhy planet mají tvar eliptický, přičemž slunce leží v jednom ze dvou ohnisek elipsy, a že oběžná rychlost planet se mění, tj. jejich pohyb se zrychluje, jestliže se Slunci přibližují. Tyto dva Keplerovy zákony byly publikovány v roce 1609 v Praze v díle nazvaném *Astronomia nova*, zatímco zákon třetí, vyjadřující vztah mezi délkami poloos planet a jejich oběžnými

dobami, byl uveřejněn v roce 1619 v jeho díle nejrozsáhlejším, nazvaném *Harmonices mundi*.

Svými zákony položil Johannes Kepler základy moderní astronomii. Těchto zákonů později využil britský fyzik Isaac Newton (1643-1727) k výkladu gravitace.

Johannes Kepler zemřel 15. listopadu 1630.

EGON ERVÍN KISCH

Pražský německý novinář a spisovatel.

Narodil se 29. dubna 1885 v Praze jako syn zámožného pražského obchodníka. Po studiích (mj. studoval germanistiku na pražské německé univerzitě a žurnalistiku na soukromé *Vysoké škole žurnalistiky v Berlíně*) krátce působil v pražském listu *Prager Tagblatt*. Poté na několik let přešel jako lokální reportér do druhého pražského německého deníku – do listu *Bohemia*.

V roce 1913 odešel do Berlína, kde přispíval do *Berliner Tagblatt* a zároveň působil jako dramaturg v *Künstlertheater Sozietät*, vedeném českým režisérem Františkem Zavřelem. V roce 1914 byl odveden na frontu, odkud se po necelém roce po vážném zranění na čas vrátil do Prahy. Pak byl odvelen do Temešváru a od května 1917 do konce války sloužil ve Vídni. V roce 1918 se aktivně zúčastnil vídeňské revoluce. Byl velitelem vídeňských *Rudých gard*, stal se členem rakouské komunistické strany.

V roce 1920 se vrátil do Prahy, kde publikoval v listě *Prager Tagblatt* a navázal kontakt s českou divadelní avantgardou. V té době se na Longenově *Revoluční scéně* hrála některá Kischova dramata (*Nanebevstoupení Tonky Šibenice; Vyzvědačská aféra plukovníka Redla; Pasáci, pasáci; Ukradená Praha aj.*).

Od roku 1921 žil jako dopisovatel *Lidových novin* v Berlíně, kde se stal i členem komunistické strany německé. Přispíval i do mnoha jiných novin. Od roku 1925 však již stálý úvazek v žádném deníku nepřijal. V dalších letech podnikl několik významných reportážních zahraničních cest (dvakrát do Sovětského svazu, do Spojených států, do Číny aj.), po kterých následovala vydání nejnámějších knih Kischových reportáží ze světa jedné za druhou (*Caři, popi, bolševici*, 1927; *Americký ráj*, 1928; *Asie od základů změněná*, 1932; *Tajná Čína*, 1933; *Přistání v Austrálii*, 1935).

Jeho domovský pobyt v Německu však skončil v roce 1933. V souvislosti s požárem budovy *Říšského sněmu* se stal obětí první vlny masového zatýkání. Byl však na zásah československých úřadů jako československý občan propuštěn a z Německa vyhoštěn. Za španělské občanské války působil v letech 1937-1937 s přestávkami ve Španělsku mezi

interbrigadisty. Po okupaci Československa emigroval do USA, avšak dlouhodobě pobýval v Mexiku (kniha reportáží *Objevy v Mexiku*, 1945).

V březnu 1946 se s podlomeným zdravím vrátil do Prahy. K zamýšlené knize o novém Československu se již nedostal.

Egon Erwin Kisch se neproslavil jen reportážemi ze světa. Začínal jak známo v Praze, jejíž realie včetně pražského podsvětí (o pražském podsvětí je i jeho jediný román *Pasák*) znal velmi dobře. V Praze vydával i první knižní soubory svých reportáží a jimi si získával jméno v první řadě (*Z pražských ulic a nocí*, 1912; *Pražské děti*, 1913; *Pražský pitaval*, 1931; *Tržiště senzací*, 1942).

Během svého pobytu v Berlíně ve 20. letech dospěl k názoru, že „reportér nemá co ospravedlňovat a nemá stanoviska“ a že má podat „spolehlivé, nepředpojaté svědectví“. V tomto smyslu lze jedny z jeho vrcholných reportáží najít v knize *Zuřivý reportér* (1925), jejímž názvem si navíc vytvořil dokonalý přídomek, navždy trvale spojený s jeho jménem.

Egon Erwin Kisch zemřel v Praze 31. 3. 1948.

EGON ERVÍN KISCH

Pražský německý novinář a spisovatel.

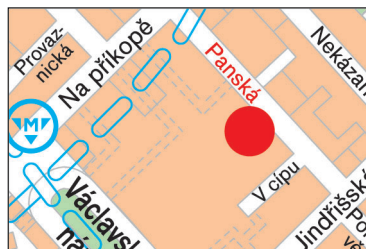
Narodil se 29. dubna 1885 v Praze jako syn zámožného pražského obchodníka. Po studiích (mj. studoval germanistiku na pražské německé univerzitě a žurnalistiku na soukromé *Vysoké škole žurnalistiky v Berlíně*) krátce působil v pražském listu *Prager Tagblatt*. Poté na několik let přešel jako lokální reportér do druhého pražského německého deníku – do listu *Bohemia*.

V roce 1913 odešel do Berlína, kde přispíval do *Berliner Tagblatt* a zároveň působil jako dramaturg v *Künstlertheater Sozietät*, vedeném českým režisérem Františkem Zavřelem. V roce 1914 byl odveden na frontu, odkud se po necelém roce po vážném zranění na čas vrátil do Prahy. Pak byl odvelen do Temešváru a od května 1917 do konce války sloužil ve Vídni. V roce 1918 se aktivně zúčastnil vídeňské revoluce. Byl velitelem vídeňských *Rudých gard*, stal se členem rakouské komunistické strany.

V roce 1920 se vrátil do Prahy, kde publikoval v listě *Prager Tagblatt* a navázal kontakt s českou divadelní avantgardou. V té době se na Longenově *Revoluční scéně* hrála některá Kischova dramata (*Nanebevstoupení Tonky Šibenice; Vyzvědačská aféra plukovníka Redla; Pasáci, pasáci; Ukradená Praha aj.*).

Od roku 1921 žil jako dopisovatel *Lidových novin* v Berlíně, kde se stal i členem komunistické strany německé. Přispíval i do mnoha jiných novin. Od roku 1925 však již stálý úvazek v žádném deníku nepřijal. V dalších letech podnikl několik významných reportážních zahraničních cest (dvakrát do Sovětského svazu, do Spojených států, do Číny aj.), po kterých následovala vydání nejnámějších knih Kischových reportáží ze světa jedné za druhou (*Caři, popi, bolševici*, 1927; *Americký ráj*, 1928; *Asie od základů změněná*, 1932; *Tajná Čína*, 1933; *Přistání v Austrálii*, 1935).

Jeho domovský pobyt v Německu však skončil v roce 1933. V souvislosti s požárem budovy *Říšského sněmu* se stal obětí první vlny masového zatýkání. Byl však na zásah československých úřadů jako československý občan propuštěn a z Německa vyhoštěn. Za španělské občanské války působil v letech 1937-1937 s přestávkami ve Španělsku mezi interbrigadisty. Po okupaci Československa emigroval do USA, avšak dlouhodobě pobýval v Mexiku (kniha reportáží *Objevy v Mexiku*, 1945).

V březnu 1946 se s podlomeným zdravím vrátil do Prahy. K zamýšlené knize o novém Československu se již nedostal.

Egon Erwin Kisch se neproslavil jen reportážemi ze světa. Začínal jak známo v Praze, jejíž realie včetně pražského podsvětí (o pražském podsvětí je i jeho jediný román *Pasák*) znal velmi dobře. V Praze vydával i první knižní soubory svých reportáží a jimi si získával jméno v první řadě (*Z pražských ulic a nocí*, 1912; *Pražské děti*, 1913; *Pražský pitaval*, 1931; *Tržiště senzací*, 1942).

Během svého pobytu v Berlíně ve 20. letech dospěl k názoru, že „reportér nemá co ospravedlňovat a nemá stanoviska“ a že má podat „spolehlivé, nepředpojaté svědectví“. V tomto smyslu lze jedny z jeho vrcholných reportáží najít v knize *Zuřivý reportér* (1925), jejímž názvem si navíc vytvořil dokonalý přídomek, navždy trvale spojený s jeho jménem.

Egon Erwin Kisch zemřel v Praze 31. 3. 1948.

EDUARD KOHOUT

Český herec, autor pamětí.

Vlastním jménem František Kohout, narodil se 6. března 1889 v Českých Budějovicích v rodině truhláře. Divadlo jej okouzlo už jako chlapce. Seznámil se s ním v Plzni, kam se rodina přestěhovala. Odešel za ním již jako sedmnáctiletý gymnazista. Pobyl u několika divadelních společností, až r. 1909 získal angažmá v plzeňském divadle u V. Budila. R. 1914 přešel nakrátko do divadla Švandova a poté do divadla na Vinohradech ke K. H. Hilarovi.

Avšak již v roce 1916 hostoval na pozvání režiséra J. Kvapila v *Národním divadle*. Vytvořil tehdy dvě shakespearovské role - Bassania v *Benátském kupci* a Lucentia ve *Zkrocení zlé ženy* - v cyklu inscenovaném k 300. výročí dramatikova úmrtí. Brzy nato byl angažován natrvalo. V *Národním divadle* pak zůstal až do r. 1960, kdy odešel do důchodu. Ale ani potom hrát nepřestal a na scéně *Národního divadla* vytvořil ještě několik rolí. Vystupoval i v poetické vinárně *Viola*. Pozoruhodným ztvárněním některých významných rolí na sebe upozornil již jako mladý herec *Národního divadla* (Zajíček v Jiráskově *Lucerně*, Smerďakov v Dostojevského *Bratřech Karamazovjch*, dauphin Karel v Shawově *Svaté Johance*). Těchto úspěchů dosáhl zejména pod režijním vedením K. H. Hilara. Deset let po svém příchodu do *Národního divadla* zaujal svým Hamletem (prvním po Vojanovi).

Konec 20., 30. a 40. léta patří v Kohoutově herectví k vrcholnému období (např. Dionýsos v Euripidových *Bakchantkách*, 1927; kníže Lev Nikolajevič Myškin v Dostojevského a Puljatoně *Idiotovi*, 1928; Edgar v Shakespearově *Králi Learovi*, 1929; Boleslav v Lomově *Svatém Václavovi*, 1929; Petr Stěpanovič Verchovenskiij v Dostojevského *Běsech*, 1930; princ Jindra v Shakespearově *Králi Jindřichovi IV.*, 1930; Merkur v Giraudouxově *Novém Amfitryonu*, 1931; Benjamin v Nezvalových *Milencích z kiosku*, 1932; Oidipus v Sofoklově *Králi Oidipovi*, 1932; Michal v Neveuxově *Julii aneb Snář*, 1932; Alessandro del Morone ve Vančurově *Alchymistovi*, 1932; Simon Doria ve Vrchlického *Soudu lásky*, 1933, 1943; Oberon v Shakespearově *Snu noci svatojánské*, 1933; Přízrak v Giraudouxově *Isabelle na rozcestí*, 1934; Václav v Lomově *Svatém Václavovi*, 1935; Forde ve Vančurově *Jezeru Ukereve*, 1936; don Quijote v Dykové *Zmoudření dona Quijota*, 1938; šašek v Dvořákově *Králi Václavu IV.*, 1938; Segismundo v Calderonově *Život je jen sen*, 1939; Krečinskij v Suchovo-Kobylinově *Svatbě Krečinského*, 1940, 1947, 1949; Karel IV. v Lomově *Karlu IV.*, 1940; Torquato Tasso v Goethově

